

EXPOSICIÓ

Joan **B**rossa. En els
seus tretze són tretze

Fundació

JOAN BROSSA

JOAN BROSSA. EN ELS SEUS TRETZE SÓN TRETZE

✧ PRESENTACIÓ

Joan Brossa (Barcelona, 1919-1998) ha estat un dels referents poètics de la segona avantguarda catalana. Amb l'objectiu de convertir la poesia en una eina al servei de la comunicació, va aconseguir diluir les fronteres entre les arts i eixamplar els límits de la creació poètica. En aquest afany d'arribar a tothom, el poeta va decidir abandonar els llibres i sortir al carrer. Poemes visuals que prenen forma de cartell o bé poemes corporis que ocupen l'espai urbà en són els exemples més evidents.

L'esperit inquiet i compromès de Brossa fa que l'espectador i el lector prenguin un protagonisme molt especial a l'hora de donar sentit als poemes. Sense cap mena de dubte, la creació brossiana ens ensenya a activar la mirada i a desxifrar el codi lingüístic d'una altra manera. Però per això ens cal imaginació. En paraules seves: "En la vida només hi ha la nit i la imaginació. La gent que no en té se sent morta abans d'hora. El que queda és animalitat pura: una desfilada de màscares".

L'exposició "Joan Brossa. En els seus tretze són tretze", comissariada per Judith Barnés, està formada per **tretze facsímils amb poemes visuals** de l'autor que s'acompanyen de **tretze poemes escrits** amb la finalitat d'**establir un joc de correspondències entre la paraula i la imatge**. Perquè si el poeta va aconseguir trencar els límits, nosaltres hem de saber interpretar la seva obra poètica com un tot. D'altra banda, el títol de la mostra neix d'un poema que Brossa va dedicar a Richard Wagner "En els seus tretze són tretze", un text que presenta el compositor d'una forma sorprenent i divertida.

Quatre són els eixos temàtics que articulen la mostra, el títol dels quals prové de diversos escrits del poeta.

- ∇ **"El pedestal són les sabates"** presenta poemes compromesos amb la societat que li va tocar viure.
- ∇ **"El secret consisteix, només, a saber mirar"**, està dedicat a les múltiples maneres en què un poema pot ser interpretat.
- ∇ **"L'art és vida i la vida és transformació"** explora la connexió existent entre la poesia i la màgia, entre la realitat i les paraules.

∇ **“Per ser feliç, mortal, camina sempre i oblida”** se centra en la part més vitalista d'un poeta que va saber entendre la vida com un viatge

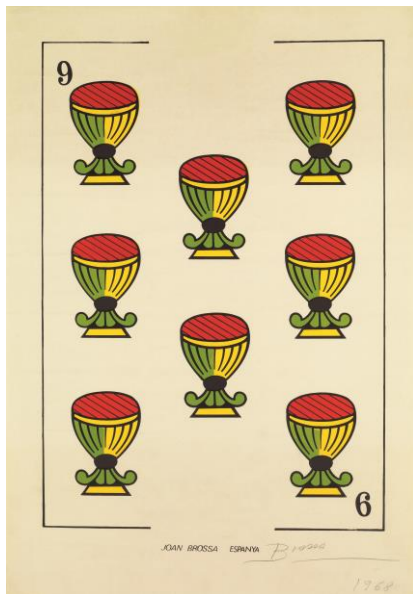

Joan Brossa fent un joc de mans als anys vuitanta. Fotògraf: Carles Fontseré

✧ CONTINGUT DE L'EXPOSICIÓ

L'exposició està formada per tretze parelles de poemes. En cada cas un poema visual dialoga amb un poema escrit. A continuació, mostrem els poemes que integren la mostra disposats per àmbits i parelles.

BLOC 1. EL PEDESTAL SÓN LES SABATES

Espanya, 1970-1971

LA PREMSA ESPANYOLA, EN VUIT NOTÍCIES

1. Extraordinario éxito de una emisión de 5.000 millones de pesetas en cédulas de inversión.
2. Sensación y simpatía universales ante el anunciado viaje del Papa.
3. Se ensalza un importante proyecto luso-español para tender un puente sobre el Guadiana.
4. Fracaso ruidoso de un plan agrario de Kruschef.
5. Checoslovaquia: Catastrófica situación en la energía eléctrica.
6. Málaga recibe jubilosa el brazo incorrupto de Santa Teresa.
7. Gratitud del pueblo norteamericano a España.
8. Las juventudes han ofrecido un honroso homenaje al Ejército.

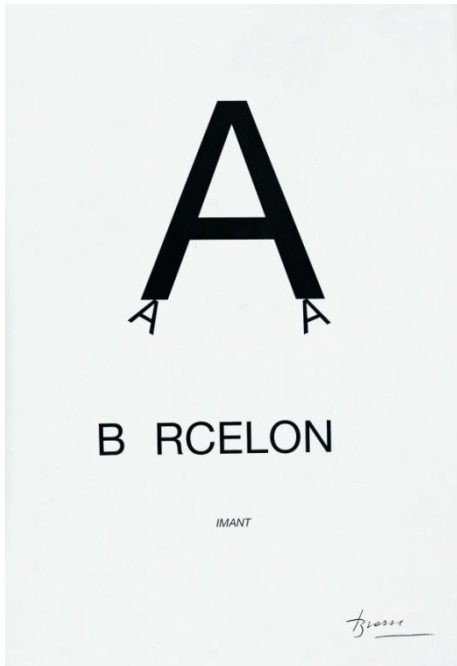
Joan Brossa, *El cigne i l'oc*, 1964

Poema visual per a la 43a Fira del Llibre d'Ocasíó Antic i Modern de Barcelona, 1994

La censura ha suprimit nou poemes:
senyal que els altres no valen res.

Joan Brossa, *Askatasuna*, 1969-1970

Imant, 1970

Sóc a casa meva
 La casa és al carrer de Balmes
 El carrer de Balmes és a Sant Gervasi
 Sant Gervasi és a Barcelona
 Barcelona és al Principat
 El Principat és als Països Catalans
 Els Països Catalans són a Europa
 Europa és una de les cinc parts del món
 El món és un astre
 i l'astre ens transporta sense treva
 espais enllà.

Joan Brossa, *Cau de poemes*, 1960

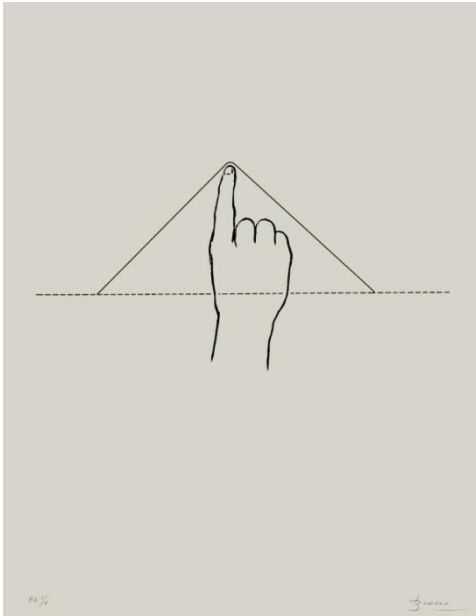
Poema visual, 1969

LA HUMANITAT

Jo i una altra persona som un parell.
 Molts com nosaltres formen un nombre de gent.
 Gran nombre de persones són una multitud.
 Una multitud de gent un poble.
 Un poble una nació.
 Moltes nacions un continent.
 Els continents la Humanitat.

Joan Brossa, *Cau de poemes*, 1960

BLOC 2. SI VOLEM, EL SECRET CONSISTEIX, NOMÉS, A SABER MIRAR

Poema visual, 1988

S'inicia la primera claror del dia.
Un triangle i el nombre dos.

Joan Brossa, *Un, i no dos*, 1959-1960

Poema visual, 1982

Tornaríeu fals aquest poema
amb altres interpretacions.

Joan Brossa, *Un, i no dos*, 1959-1960

Darrera la carta, 1975-1979

MARINA

Pertany al mar
Planta marina
Marina de guerra
Poble de marina
No és pintora de marines
Marina Esteban
Fa de mestra.

Joan Brossa, *Passat festes*, 1993-1995

BLOC 3. L'ART ÉS VIDA I LA VIDA ÉS TRANSFORMACIÓ

Poema visual, 1989

El mot expressa
conceptes i emet sons
i també serveix per a comunicar idees
i perpetuar veritats i mentides.

Que potser ho indica d'alguna manera?

Joan Brossa, *Ot*, 1969-1975

Poema visual, 1970-1971

CARNAVAL

L'ocell miola
El gat esbiega
La cabra renilla
El cavall bramula
La vaca bela
El xai lladra
El gos gruny
El porc udola
El llop brama
El ruc bruela
El toro piula
El pollet rauca
La granota parrupa
El colom mugeix
El bou cloqueja
L'oca enraona
L'home escataina
La gallina refila...
Si la igualtat comporta identitat,
només som un de sol.

Joan Brossa, *Passat festes*, 1993 – 1995

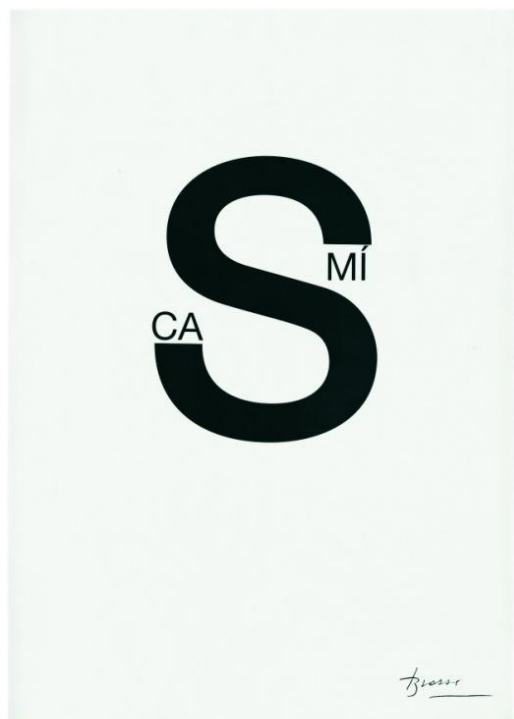
Poema visual, 1989

GUANTS

Deu, nou, vuit, set, sis.
Un, dos, tres, quatre, cinc.
Cinc i sis: onze dits.

Joan Brossa, *El saltamartí*, 1963

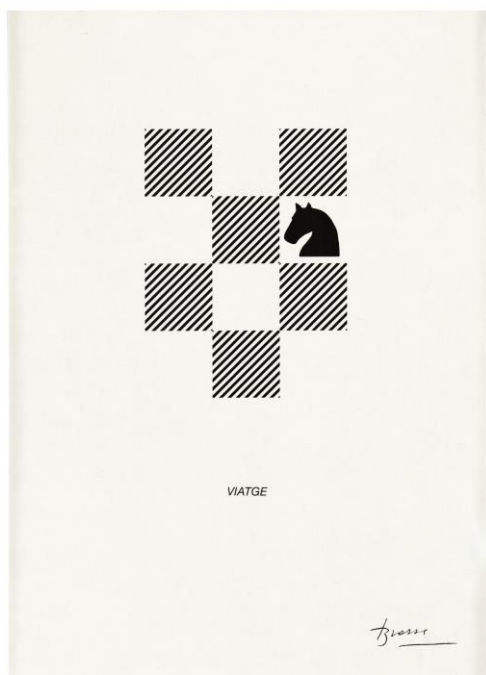
BLOC 4. PER SER FELIÇ, MORTAL, CAMINA SEMPRE I OBLIDA

Poema visual, 1970

Naixença
Infància
Adolescència
Joventut
Virilitat
Edat madura
Vellesa
Mort
I

Joan Brossa, *Poemes civils*, 1960

Viatge, 1970

FANAL DE CUA

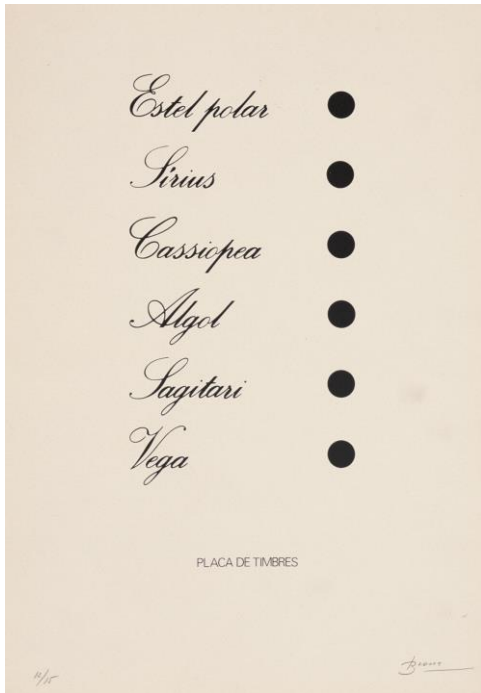
La vida fa quilòmetres de via
i ve que el món et sembla una gran roda,
i que la mala sort fa poca via,
o bé que l'univers adorm la roda.

Et sembla que la nit no tingui via.
I ve que la fortuna ja no roda,
i el tren, bosc a través, fa tram de via,
entra en agulles i perds una roda.

A voltes trobaràs que, al teu viatge,
el teu seny hi desplega una gran cua
i ja no et sembla fer tan mal viatge.

Però comprens que al món tot porta cua.
I ve que, viatger de cap viatge,
prens el vagó que du el fanal de cua.

Joan Brossa, *Furgó de cua*, 1989-1993

Placa de timbres, 1973-1982

(1)

X

Tancant el cicle, retorno a l'u,
ara, però, amb tots els coneixements.
Transcorren segles i segles.
Les civilitzacions se succeeixen.
Cal afegir al saber una
més ampla dimensió de l'ésser.
Els homes lluiten els uns contra els altres.
Posen la intel·ligència al servei de males coses.
A l'un el preocupen els sentiments
ordinaris de la gent extraordinària,
l'altre s'interessa pels sentiments
extraordinaris de la gent ordinària.
S'aturen. Els satisfà un esquema
i maten la facultat de sorprendre's.
I és fàcil d'endevinar que vindrà el dia,
després d'erupcions i esquerdes,
que l'univers continuarà existint
sense l'home.

Joan Brossa, *Suite tràmpol o el compte enrera*, 1992

Tots els facsímils aniran emmarcats individualment mentre que els poemes escrits seran reproduïts, també de forma individual, en uns suports durs. Tant els poemes visuals com els escrits aniran penjats de la paret.

A banda d'aquesta selecció de poemes, la mostra s'acompanyarà d'un **plafó introductori** a l'exposició i a l'obra del poeta, de **fulletons de la Fundació Joan Brossa** i d'una **projecció amb vídeos breus** en què Brossa ens parla sobre la poesia, la màgia, la vida, etc. Si es considerés oportú, es podria fer un dipòsit de llibres de l'autor a l'entitat d'acollida.

✳ ITINERÀNCIA

. Els **requeriments bàsics** que es demanen a tots els espais que vulguin exhibir-la són:

- Disposar d'un espai d'entre 50 i 70 m².
- Disposar de prou parets i d'estructures per penjar-hi els poemes.
- Disposar d'una pantalla i d'un projector.
- Gaudir de les condicions de seguretat necessàries.

A banda d'oferir l'itinerància de l'exposició, la Fundació Joan Brossa proposa un seguit d'**activitats paral·leles** com a complement a la mostra:

- Visita dinamitzada per a tot tipus de públic.
- Conferència "Joan Brossa. Paraula, imatge, acció".
- Club de lectura a partir dels poemaris "El dia a dia" o "Passat festes".
- Ruta literària "Joan Brossa. Del MACBA a La Seca" per Ciutat Vella (Barcelona)
- Tallers de poesia per a nens d'entre 5 i 12 anys.

Des de la Fundació també us podem facilitar contactes per tal de portar espectacles brossians o persones que recitin poemes de Joan Brossa a la vostra entitat.

Pel que fa al **pressupost de la itinerància**¹, variarà en funció de les activitats complementàries que s'hi vulguin realitzar, si és el cas. Aquest seria un model de pressupost:

CONCEPTE	DESPESA <i>(IVA no inclòs)</i>
Coordinació de l'exposició	300 €
Drets d'exposició	100€
Activitats complementàries ²	120 €
Visita dinamitzada. 1h.	150 €
Conferència. 1h.	150 €
Club de lectura. 1.30h.	180€
Ruta literària	180€
Taller de poesia infantil. 1.30h	

¹ El pressupost de la itinerància no contempla el transport, el muntatge i el desmuntatge de la mostra. Aquests conceptes seran assumits per l'entitat d'acollida. Altrament, l'entitat assumirà qualsevol desperfecte que puguin patir els elements que conformen l'exposició i els emmarcats.

² El pressupost d'aquestes activitats no inclou el desplaçament de les persones encarregades de dur-les a terme. En cas que es pugui arribar a l'equipament amb la Xarxa de Transports Metropolitans de Barcelona no caldrà fer cap despesa de desplaçament extra.

JOAN BROSSA

Joan Brossa (Barcelona, 19 de gener de 1919 – 30 de desembre de 1998) és un dels poetes avantguardistes catalans més importants del segle XX. Va començar a escriure ocasionalment quan fou mobilitzat durant la Guerra Civil espanyola. Un cop tornat a Barcelona (1940), va conèixer J.V. Foix, Joan Miró i Joan Prats. Gràcies als seus consells i dins d'una línia neosurrealista va començar a escriure sonets, proses, odes i teatre (que ell anomenava «poesia escènica»). L'any 1941 i d'acord amb els paràmetres futuristes, va fer els primers poemes visuals (que aleshores anomenava «experimentals»). El seu primer *objet trouvé* és de 1943, el seu primer aparellament d'objectes distants és de 1950 i la seva primera instal·lació, en l'aparador d'una sastreria, és de 1956. L'any 1948 havia fundat la revista *Dau al Set* amb Antoni Tàpies, Joan Ponç, Modest Cuixart, Arnau Puig i Joan-Josep Tharrats; i l'any 1951 havia participat en l'exposició del grup a la Sala Caralt amb tres poemes experimentals.

A partir de 1950 i a causa dels contactes amb el poeta brasiler João Cabral de Melo la poesia de Brossa (amb el llibre *Em va fer Joan Brossa*) féu un tomb radical vers el compromís social. Aquest interès polític també el manifestà Brossa en odes, sonets i obres de teatre d'una estructura més tradicional (com ara *El pedestal són les sabates* de 1955, entre els llibres de poesia, o *Els beneficis de la nació* de 1958 i *Or i sal* de 1959, entre els de teatre). Al costat, però, hi hagué un interès conceptual, que desenvolupà especialment a partir dels anys seixanta (*Poemes civils*, 1960; *El saltamartí*, 1963, etc.). Això el portà durant aquella dècada a experimentar a fons amb la poesia visual i els poemes objecte, uns gèneres que mai més ja no abandonaria. L'any 1960 participà, convidat per Miró, a l'exposició *Poètes, peintres, sculpteurs* a la Galeria Maeght de París. Simultàniament iniciava les col·laboracions amb artistes com ara Antoni Tàpies o Joan Miró, que poc a poc aniria ampliant cap a valors de la plàstica de totes les generacions: Eduardo Chillida, Frederic Amat, Perejaume, Alfons Borrell, José Niebla, etc. En tots els casos, el resultat són llibres ben singulars com ara *Novel·la* (1965, amb Tàpies), una obra mestra d'art conceptual, o *Tres Joans* (1978, amb Miró), on la complicitat entre el veterà pintor i el poeta és total. D'altra banda, dins del món de la poesia visual, fou reconegut des del principi i l'any 1971 participaria ja en exposicions col·lectives tant a Catalunya com a l'estranger.

Paral·lelament, a partir de la sorpresa que va suposar en el moment de la seva publicació *Poesia Rasa* (1970) (selecció de llibres escrits des de 1943, continuada a *Poemes de seny i cabell* i a *Rua de llibres*) i els sis volums de *Poesia escènica* (entre 1973 i 1983) Brossa s'anà imposant com una de les figures cabdals de la literatura catalana contemporània, alhora que començava a ser reconegut internacionalment com a artista plàstic. De mica en

mica l'obra de Brossa era requerida arreu, però d'ençà de la seva primera antològica a la Fundació Joan Miró de Barcelona (1986), les exposicions esdevingueren una constant per al poeta. Entre elles, la del Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía de Madrid (1991) li atorgà autèntica anomenada internacional. A més, la seva obra havia arribat al carrer mitjançant els anomenats «poemes corporis», com ara el *Poema visual transitable* del velòdrom de Barcelona (1984). Aquests poemes van anar esdevenint un paisatge habitual per als barcelonins i per als habitants de ciutats del voltant de la capital catalana, però també de Mallorca, d'Andorra i, fins i tot, de llocs tan allunyats com Frankfurt am Main i L'Havana. Una altra fita important en la seva carrera artística fou l'exposició *Joan Brossa, entre les coses i la lectura* al Palau de la Virreina de Barcelona l'any 1994. Brossa omplí tot el palau d'instal·lacions inèdites i demostrà així la seva capacitat de transformar la realitat i sorprendre l'espectador.

Joan Brossa al terrat de casa. Anys 50.
Fotògraf: Roman Ferrer.

De tota manera, el capteniment per la plàstica mai no va suposar una interrupció de la seva enorme obra literària i teatral. Pel que fa a l'escena, ja des dels anys quaranta havia escrit accions-espectacle (precedents dels *happening* i les *performances*) i més tard va derivar cap a tota mena de gèneres parateatral, com ara els monòlegs de transformació, els ballets i els concerts, alhora que aprofundia en el teatre de text, els llibrets d'òpera o els guions cinematogràfics (a part d'uns projectes de 1948, és de tothom coneguda la seva aportació

al cinema de Pere Portabella). Són remarcables les col·laboracions amb els músics Josep M. Mestres Quadreny, i Carles Santos, amb els quals aconseguí relleu internacional gràcies a estrenes com *Suite bufa* (amb Mestres) a Bordeus i a Nova York l'any 1966 o *Concert irregular* (amb Santos) a St. Paul-de-Vence el 1968.

Pel que fa a la poesia pròpiament dita, en la dècada dels setanta començà a desenvolupar un nou gènere poètic, la sextina, forma medieval amb la qual experimentà fins als límits (els seus quatre llibres de sextines són recollits a *Viatge per la sextina*, 1987). En els seus últims poemaris, es constata una continguda i emotiva reflexió sobre la vida i la mort, plena de digressions i serenitat (*Passat festes* 1995, *La clau a la boca* 1997, *Sumari astral*, 1999). Els darrers anys de la seva vida va rebre premis per a tots els gèneres que havia practicat i des de tota mena d'instàncies. Entre d'altres, el Premi Ciutat de Barcelona, 1987; la medalla Picasso de la Unesco, 1988; el Premi Nacional d'Arts Plàstiques de la Generalitat de Catalunya, 1992; o la Medalla d'Or de les Belles Arts del Ministerio de Cultura, 1996. L'any 1999, en ocasió del seu 80è aniversari, havia de rebre el doctorat honoris causa per la Universitat Autònoma de Barcelona, la qual cosa fou ja a títol pòstum a causa de la seva mort inesperada.

En el terreny internacional cal remarcar la presència de Brossa a l'Art'20 de Basilea (1989) i a les biennals de São Paulo (1994) i de Venècia (1997) i les exposicions individuals a Munic (1988), Nova York (1989), Ceret-Cotlliure (1990), Houston (1990), Londres (1992), Marsella (1993), Malmö (1993), París (1995), Kassel (1998) o Mèxic i Monterrey (1998), entre d'altres. Després de la seva mort, fou la gran antològica de 2001 a la Fundació Joan Miró de Barcelona la que atorgà a Joan Brossa la consagració definitiva. Des del 2005 i fins a l'actualitat altres exposicions antològiques seves han recorregut diverses ciutats de Xile, Brasil, Argentina, Portugal, Àustria, Txèquia, Suècia, França, Alemanya i Polònia.

FUNDACIÓ JOAN BROSSA

La Fundació Joan Brossa es constituí el 20 d'octubre de 1999 amb el propòsit de **promoure i conservar l'obra del poeta i difondre el seu missatge a un ampli nombre de lectors i espectadors**. Entre d'altres objectius figuren l'organització i classificació de la seva obra, el foment d'accions destinades a un major coneixement i divulgació tant del poeta com de la cultura catalana, i la concessió de premis, beques i ajuts destinats a la investigació i a la formació. La idea arrenca del testament de Joan Brossa, on deixava totes les seves pertinences a la Fundació que es creés amb el seu nom i delegava en Pepa Llopis, la seva companya, la capacitat per endegar-la.

La Fundació ha tingut diverses seus d'ençà de la seva creació. Actualment, l'entitat es troba a la primera planta del **Centre d'Estudis i de Documentació del MACBA** atès que tant el fons artístic, com l'arxiu personal i la biblioteca del poeta han estat cedits en dipòsit en aquest museu. Cal tenir present, però, que **la Fundació és una entitat independent del museu**. Així doncs, si el MACBA vetlla per la correcta catalogació del Fons Joan Brossa, la Fundació s'encarrega de difondre el patrimoni del poeta.

Pel que fa a les activitats, la Fundació desenvolupa anualment un **programa cultural ben ampli**. Algunes de les propostes més destacades són: itineraris urbans, exposicions itinerants, tallers de poesia, clubs de lectura, recitals poètics, presentacions de llibres, taules rodones, etc. D'altra banda, l'entitat ha consolidat un projecte educatiu que té per objectiu principal fomentar la reflexió i la creativitat de les noves generacions. Des de la fundació també s'organitzen jornades educatives.

✦ CONTACTE

Judith Barnés. jbarnes@fundaciojoanbrossa.cat

Adreça: C/ La Seca, 2, baixos – 08003, Barcelona

Web: www.fundaciojoanbrossa.cat

Telèfon: 93 458 99 94

Seguiu-nos a:

